

Auteur: Wilma Stegeman

Regelmatig stellen leerkrachten de vraag wat ze zonkinderen kunnen aanbieden. Sommige leerlingen hebben, naast de materialen uit *Veilig leren lezen*, behoefte aan extra activiteiten. In het artikel op de website 'Zonkinderen kunnen heel wat werk aan'¹, vindt u een aantal lees- en schrijfactiviteiten op zonniveau. In dit artikel wordt aandacht besteed aan de aanpak van de zonkinderen tijdens kern 1.

Zon of maan?

Bij de instroom van kinderen in groep 3 is het van belang om de vroege lezers te verdelen in twee niveaus:

- 1 kinderen die al echt in staat zijn om zelfstandig teksten te lezen;
- 2 kinderen die woordjes (spellend) kunnen lezen.

De eerste groep gaat werken met de leerlijn van de zonmaterialen, die in kern 1 begint bij AVI 1.

De tweede groep, de kinderen die dit leesniveau nog niet beheersen, gaan de maanleerlijn volgen die gericht is op de hele groep. Zij kunnen na de basisinstructie en de verwerking aan de slag met de extra uitdaging van het raketmateriaal.

Het artikel op de website 'Wanneer is een vroege lezer een zonkind?'¹ gaat nader in op het toetsen en observeren van de vroege lezers. Behalve de leesvaardigheid zijn immers ook de werkhouding en de zelfstandigheid van de kinderen bepalend voor de keuze die u maakt tussen zonniveau of maanniveau. Ook in de handleiding van kern 1 vindt u bij de flitsles van dag 6 aanwijzingen voor het toetsen van de lees-

vaardigheid van de vroege lezers. Voor de toetsing maakt u gebruik van kopieerblad 1-21 'Lettertoets' en kopieerblad 1-22 'Woordtoets' (DMT kaart 1a).

Voorkom hiaten

Het is mogelijk dat u na toetsing constateert dat zonkinderen weliswaar goed losse woorden (en teksten) kunnen lezen, maar moeite hebben met bepaalde letters van de Lettertoets. Het gaat dan met name om:

- de korte/ lange klinkers (a/aa, e/ee, o/oo en u/uu);
- de tweeklanken (oe, eu, ie, ou, ui, au en ei).

Dit kan ook nog voorkomen bij kinderen die opvallend goed teksten en boeken kunnen lezen! Bij de spontane leesontwikkeling van de zonkinderen heeft de betekenis van de tekst een grote rol gespeeld en is er meestal weinig aandacht geweest voor de technische aspecten, zoals het lezen en schrijven van de losse letters. De tweeklanken worden dan gelezen alsof het twee losse letters zijn. Deze hiaten hoeven geen belemmering te zijn om een kind als zonlezer in te schalen, maar u moet er wel aandacht aan besteden.

Maak voor deze kinderen een individueel 'letterdoosje' waarin de letters zitten die nog moeilijk herkend worden. U kunt het beste kaartjes maken waarop u de te oefenen letters niet te klein heeft geschreven. De kinderen mogen hiermee oefenen tijdens het zelfstandig werken, bij voorkeur samen met een maatje. Ze kunnen de losse letters benoemen, of er wisselrijtjes mee maken met het klikklakboekje of op de letterdoos. Regelmatig laat u de zonkinderen bij u komen om de letters van hun eigen doosje te benoemen. Letters die vlot beheerst worden, mogen uit het letterdoosje. Wat een feest als het doosje leeg is!

Op pagina 3 vindt u per materiaal suggesties voor zonkinderen onder het kopje: 'Nieuwe materialen verkennen'.

Opvang van zonkinderen tijdens kern 1

De kinderen die met het zonmateriaal gaan werken, zijn net als de andere kinderen nieuw in groep 3. Ook zij zijn in een nieuwe leeromgeving terechtgekomen, met een nieuwe leerkracht en allerlei onbekende materialen die zij graag willen leren kennen en gebruiken. We zien in de praktijk dan ook verschillende manieren waarop de zonkinderen werken gedurende kern 1:

- De leerkracht volgt de handleiding. Dat betekent dat de zonkinderen de eerste week werken met het maanmateriaal en vanaf de tweede week (dag 6) kennismaken met het materiaal op zonniveau. De leerkracht kan dan de eerste week het leesniveau toetsen en observeren of de kinderen zelfstandig genoeg zijn voor het zonmateriaal.
- De leerkracht laat de zonkinderen gedurende de hele eerste kern meewerken met de maanlijn. De vroege lezers maken op die manier kennis met de leesmaterialen en met de differentiatiematerialen van de methode, die in diverse lessen van kern 1 worden geïntroduceerd. Na kern 1 kunnen de vroege lezers verder met het zonmateriaal.
- Op scholen waar veel aandacht is voor differentiatie, werken de vroege lezers soms vanaf dag 1 met het zonmateriaal. Voorwaarde is wel dat al in groep 2 de keuze is gemaakt voor de zonlijn of de maanlijn plus raketmateriaal.

Van de drie hierboven geschetste werkwijzen is de ene niet 'beter' dan de andere. De beste keuze is de aanpak die voor u en voor de leerlingen natuurlijk aanvoelt, zodat de zonkinderen zich onderdeel voelen van de hele groep.

Overigens: mocht blijken dat een leerling te hoog of te laag is ingeschaald, dan kan de gemaakte keuze zonder problemen worden teruggedraaid. Het zonmateriaal sluit qua thema, werkwijze en pictogrammen zo nauw aan bij de maanlijn dat terugkeer naar de maanlijn zonder problemen kan verlopen.

Zonmateriaal: aanvullend of vervangend?

Wat is gezegd over de drie werkwijzen bij de instroom, kan ook gezegd worden over het gebruik van het zonmateriaal na kern 1. Ook daar zijn verschillende aanpakken mogelijk, de een niet 'beter' dan de ander:

- De leerkracht gebruikt zonmateriaal naast het maanmateriaal. Dat betekent dat de kinderen altijd eerst meedoen met de groepsinstructie en dan eerst hun taak voor het maanwerkboekje en *Veilig & vlot* afmaken voor zij aan het zonleesboekje en zonwerkboekje beginnen.

- De leerkracht laat het zonmateriaal gebruiken als vervanging van het maanmateriaal, dat wil zeggen dat de kinderen tijdens of direct na de groepsinstructie uit hun zonleesboekje en zonwerkboekje gaan werken. Sommige leerkrachten laten de zonkinderen wel meedoen met de groepsinstructie, mede uit pedagogische overwegingen. De groepsinstructie is ook een sociaal gebeuren, zo menen zij, en zo komen de zonkinderen niet los te staan van de groep. De keuze om zonkinderen al dan niet mee te laten doen met de groepsinstructie hangt mede af van de eigen behoefte van de kinderen, van hun zelfstandigheid en van hun leesniveau. Soms vinden zij het aanvankelijk prettig om mee te doen met de groep, maar durven zij het na een paar kernen aan om meer individueel te werken.

Samenvattend: durf te 'spelen' met het zonmateriaal!

Schrijven of stempelen?

Zonkinderen zijn eerder toe aan zelfstandig schrijven (stellen) dan de kinderen van de maangroep. Vanaf het begin worden zij uitgedaagd woorden en zinnen op papier te zetten. U kunt kiezen voor het versneld aanleren van de schrijfmotorische letters of voor een alternatief, bijvoorbeeld stempelen. Bedenk daarbij wel dat kinderen die zelf kunnen schrijven (stellen) het stempelen al snel ervaren als een omslachtige en hinderlijke omweg. Wanneer u niet kiest voor versneld aanleren van de schrijfmotoriek, kan de tekstverwerker een alternatief zijn. Ook het laten gebruiken van de magnetische letterdoos is dan een goede oplossing. (Noord Nederlandse Stempel- en Leermiddelenfabriek²)

Boeken

Laat tijdens kern 1 de boeken uit de schoolbibliotheek verkennen. Daartoe richt u alvast een aparte plank in met boeken die u geschikt lijken om te lezen tijdens kern 1. De zonkinderen mogen om te beginnen kennismaken met alle boeken van kern 1 (maantjes, zonnetjes, sterretjes, raketjes). Die zijn tijdens kern 1 allemaal onbekend, dus nog heel interessant. U zult waarschijnlijk merken dat de zonkinderen zelf al snel selecteren welke boeken te makkelijk zijn en onvoldoende uitdaging bieden.

Daarnaast biedt u boeken aan op het leesniveau dat u geschikt lijkt. Laat kinderen boeken selecteren die hen aanspreken en bedenk daarbij dat het AVI-niveau niet alleen zaligmakend is. Stel ouders gerust wanneer zij vinden dat hun kind op een te laag AVI-niveau leest. Het gaat in de eerste plaats om het wekken (en vasthouden!) van de belangstelling

voor lezen en schrijven. Daarbij speelt de inhoud van het boek een grotere rol dan het leesniveau. Soms zijn er kinderen die hun motivatie verliezen als de zonnij voor hen toch te hoog gegrepen is; ook zijn er kinderen die meer uitdaging nodig hebben. De eerste groep laat u teruggaan naar de maanleerlijn. Voor de laatste groep zijn er boekenseries voor uitmuntende lezers in groep 3. Zwijsen brengt voor die groep de serie *Bolleboos* uit. De serie heeft vier leesniveaus waaronder *Bolleboos Start*, waarin een hoog AVI-niveau wordt gecombineerd met een inhoud die is afgestemd op jonge lezers. (Meer informatie vindt u op de website³). Maar ook bij andere uitgeverijen vindt u dergelijke boeken voor betere lezers, zoals de serie *Villa Alfabet* bij uitgeverij Mareta.

Feestneus kern 1

Kaart 1.2, 1.4 en 1.6 uit *Feestneus* zijn kaarten op zonniveau. Sommige kaarten lenen zich ook goed voor samenwerkend leren met de goede lezers uit de maangroep. Kinderen willen af en toe samenwerken met een maatje en dat geldt natuurlijk ook voor zonkinderen. Wanneer u slechts één zonkind in de groep heeft, kunnen goede lezers uit de maangroep deze opdrachten samen met het zonkind maken.

- Kaart 1.4 (zon) sluit nauw aan bij kaart 1.3 (raket).
 - Kaart 1.6 (zon) sluit nauw aan bij kaart 1.5 (raket).
- U vindt de instructie voor de aanpak in de toelichting van *Feestneus*.

Gebruik de prentenboeken van kern 1

In kern 1 hoort bij elk structureerwoord een prentenboek. Voor zon zoekt u samen met de kinderen een aantrekkelijke pagina (bijvoorbeeld een pagina waarop een probleem of een dialoog wordt uitgebeeld), u maakt er een kopie van en laat de kinderen hier woorden of een zin onder schrijven of stempelen.

Samen nieuwe materialen verkennen

Zonkinderen hebben weliswaar een hoger leesniveau, maar zij zijn ook zes tot acht jaar oud. De materialen van *Veilig leren lezen* zijn heel aantrekkelijk voor kinderen van die leeftijd. Laat zonkinderen daarom meedoen met het verkennen van de nieuwe materialen en laat ze er daarna op hun eigen niveau mee werken.

Woordendoos

Laat de zelfbedachte woorden niet alleen met de doos leggen, maar ook opschrijven of stempelen. Zonkinderen zullen al snel het beperkte aantal letters als belemmerend ervaren. Dan kunnen ze verder gaan met de letterdoos.

Lettermuur

Laat zonkinderen ook woorden bedenken voor de *Lettermuur*. Daag ze uit 'moeilijke' (bijvoorbeeld lange) woorden te bedenken en die op te schrijven of te stempelen.

Veilig & vlot

Laat zonkinderen af en toe eens oefenen met *Veilig & vlot*. U kunt instappen op een hoger leesniveau. De instap hangt af van het leesniveau van het kind. Bedenk dat *Veilig & vlot* is gericht op het automatiseren van de leesvaardigheid; te moeilijk is frustrerend, maar te makkelijk is niet uitdagend genoeg. U kunt ook uitgaan van de woordtypen die aan de orde komen in de werkboekjes voor zon. *Veilig & vlot* van kern 5 en 6 biedt veel aandacht voor tweeklanken, die ook aan de orde komen in zonwerkboekje 2. Voor zonlezers kan het oefenen van tweeklanken heel zinvol zijn. *Veilig & vlot* voor kern 7 en hoger biedt veel aandacht voor het lezen van woorden met medeklinkerclusters, die in de zonlijn vanaf kern 3 aan bod komen.

Software bij 'Veilig leren lezen'

De zonkinderen werken bij het computerprogramma op raketniveau, waarbij niet alleen het leesniveau, maar ook het denkniveau uitdagender is dan bij de maanleerlijn.

Ringboekje

Zonkinderen zijn verder in hun leesontwikkeling, maar het spellen loopt daar meestal bij achter. Laat zonkinderen daarom vaak werken uit het ringboekje voor het raketniveau. Laat de gemaakte woorden ook stempelen (kopieerblad 1-33) of opschrijven (kopieerblad 1-34). Wanneer u een kopie van het stempelblad op de magnetische letterdoos legt, kunnen de kinderen de woorden met de letters van deze doos leggen. Met enige voorzichtigheid is het zelfs mogelijk hiervan weer een kopie te maken.

Speelleeset

Zonkinderen gaan versneld door de *Speelleeset* heen. Bij de dagelijkse suggesties voor 'Zelfstandige verwerking en vervolgwerk' vindt u voor zon de aangepaste modules van de *Speelleeset*.

Klikklakboekje

Het *Klikklakboekje* is ook voor zonkinderen een leuke en zinvolle activiteit, mits de opdrachten zijn aangepast aan het leesniveau van de zonlijn. Op de registratiebladen voor zon vindt u opdrachten voor het *Klikklakboekje* die aansluiten bij de leerlijn zon:

- in kern 1, woorden maken met korte en lange klinkers, aansluitend op zonwerkboekje 1;
- in kern 2, woorden maken met tweeklanken;
- vanaf kern 3, woorden maken met medeklinkerclusters (*Klikklakclusterboekje*).

U vindt de registratiebladen⁴ op de website. De toelichting op de registratiebladen en op de gebruikte pictogrammen vindt u hier ook. Laat de gemaakte woorden ook opschrijven op de kopieerbladen 2-23 (*Klikklakboekje*) en 7-18 (*Klikklakclusterboekje*).

Letterzetter

Zonkinderen kunnen werken met de werkbladen op raketniveau. Denk aan de korte/ lange klinkers en de tweeklanken. Laat zo nodig werken met enkele bladen voor ster om hiaten op te vullen. Op de tabbladen van elke kern kunt u snel de inhoud van de werkbladen overzien.

1. <http://www.veiliglerenlezen.nl/zwijzen/show/id=228493#anchor228468>

2. <http://www.nnsl.nl>

3. <http://www.zwijzen.nl/zwijzen/show/id=139933>

4. <http://www.veiliglerenlezen.nl/zwijzen/show/id=146246>